

FRANSA VE ALMANYA'DA ULUSLAŞMA SÜRECİ VE ULUS BİLİNCİNİN OLUŞUMU

Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza SAKLI*

ÖZ

Bu çalışmada, ulus-devlet (milli devlet) kavramı ele alınmakta, Fransa ve Almanya'da uluslaşma süreci incelenerek bir değerlendirme yapılmaktadır. Ulus-devletlerin ortaya çıkışı, iki farklı uluslaşma sürecine örnek gösterilen Fransa ve Almanya örnekleri ele alınarak incelenmektedir. Vatandaşlık bağına öncelik veren Fransız uluslaşma anlayışının kültürel değerlerden, dilden ve homojenlikten asla vazgeçmediği görülmektedir. Almanya'da ise kan bağı ve etnik temelli kültür politikaları ve kültür birliği anlayışı daha önde görünmektedir. Ulus-devletin gelişim sürecinin başlangıcında, Fransa'da daha sivil yaklaşımlar hâkim iken, Almanya'da ise Alman birliği sağlandıktan sonra, kan ve kültür bağına olan vurguların dozu azalmaya, sivil ve liberal haklar ise genişlemeye başlamıştır. Ancak, kullanılan yöntemler farklılaşsa da, her iki ulus-devlet modelinde ulusal homojenliği sağlamanın esas alındığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ulus-Devlet, Alman Uluslaşması, Fransız Uluslaşması

THE FORMATION AND CONSCIOUSNESS OF THE NATION AND NATION-BUILDING PROCESS IN FRANCE AND GERMANY

ABSTRACT

In this study, we addressed the concept of nation-state; an assessment is realized by examining the nation-building process in France and Germany. The emergence of nation-state is examined by taking France and Germany as two different examples of nation-building process. French concept, which gives priority to the citizenship, never gives up cultural values of nationhood, language and homogeneity. The blood ties, ethnic based cultural politics and cultural unity-based approach seems ahead in Germany. A more civil approach were dominant in France at the beginning of the nation-state development process, while liberal civil rights began to expand and to reduce the dose of the highlights on blood and culture in Germany, only after the formation of German union. However the methods differ, both the nation-state models are based on national homogeneity.

Keywords: Nation-State, Formation of France Nation, German Nation Building

* Rize Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi, aliriza.sakli@rize.edu.tr

GİRİŞ

Çağımızın yaygın devlet modeli olan ulus-devlet, bir yandan ortaya çıkış biçimleri, diğer yandan gelişen siyasal olgulardan etkilenme yönleri bakımından, yoğun tartışmalara konu olmaktadır.

Küreselleşme yaklaşımının ulus devleti ortadan kaldıracabileceği; liberalizmin ilk gelişme çağında, feodal beyliklerin burjuvazi karşısında yok olması gibi, bugünün ulus-devletlerinin de ulus-üstü küresel sermaye karşısında aynı akıbete uğrayacağı iddia ve beklentisi mevcuttur.

Ulus-devletin küreselleşme karşısında varlığını devam ettirip ettiremeyeceği, ulus bilincinin varlığını ve gücünü devam ettirmesiyle doğrudan ilgilidir. Ulusların ve ulus-devlet yapılarının, yeni ekonomik ve siyasi akımlar karşısında ne kadar direnebilecekleri, aidiyet bilincinin gücü ve doğurabileceği fedakârlık düzeyi ile doğru orantılı kabul edilebilir.

Yeni dönemdeki bu tartışmalar, ulus bilincinin köklerine inilerek yapılabilirse, daha aydınlatıcı sonuçlar elde edilebilecektir. Ulusun doğuşu ve gelişimi incelenerek; ulusal bilincin gücünün nasıl oluştuğu iyi tespit edilebilirse, ulus-devletin geçmişine yönelik bu çalışmalar, gelecek tartışmalarını aydınlatma potansiyelini de ortaya koyabilecektir. Kuşkusuz ulusal bilincin zayıflayışı ve buna etki eden unsurlar da bu bağlamda, son derecede önemlidir.

Ulus-devletin geçmişi ile ilgili olan bu çalışma, yukarıdaki bağlamda, gelecekle ilgili ipuçları da verebilecektir.

Çalışmanın kavramsal çerçeve ile ilgili kısmında, ulus ve devlet kavramları ile ulus-devlet kavramı ele alınmaktadır. Kavramlar ele alındıktan sonra, asıl araştırma konusu olarak; Fransa ve Almanya örneğinde ulus-devletin ortaya çıkışı incelenmeye çalışılmakta ve değerlendirme ile sonuca yer verilmektedir.

ULUS DEVLET KAVRAMI

Ulus Kavramı

Ulus (millet, nation), Latince'den gelip bütün modern dillere yerleşen eski bir kavramdır. Ortaçağdaki haliyle etnik ve dille ilgili içeriğin yanı sıra, belli bir alanda nesillerin birikimi anlamına da sahiptir (Santamaria, 1998: 21). Fakat bugün kullanıldığı anlamını 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren elde etmeye başlamıştır. Bununla birlikte,

19. yüzyılda Milliyetçilik politik arenada merkezi bir konum kazanana kadar, kavramın kullanımı genellik kazanamamıştır.

Mises (2001), ulus kavramının modern demokrasilerde hayatiyet bulduğunu ve tamamen bireycilik düşüncelerine dayalı olduğunu belirtir. Hobsbawm (1993: 17,29) kavramın modern anlamı ile 18. yüzyıldan daha eskiye dayanamayacağını ifade etmektedir. Ona göre modern ulus kavramının temel karakteri modern olmaktır. Görüldüğü gibi modern yaklaşımlar, ulus kavramının bu dönemde kazandığı anlamı ile eskiye gidemeyeceğinde ısrarlıdır. Bagehot (2001: 51) gibi, ulusların “tarih kadar eski” olduğunu söyleyen ilkçi yaklaşımlar, mutlak anlamda pek savunulamamaktadır.

Ulus kavramının modernliğine kuvvetli vurgular olduğunu gördükten sonra, ulus oluşumunda modern öncesinden gelen bir şey olup olmadığı akla gelebilecektir. Anthony D. Smith (2002: 62), modern öncesi çağları karakterize eden etnik gruplar olduğunu ifade etmektedir. O’na göre modern çağ bir tabula rasa* değildir. Ulus denen “karmaşık, kolektif, kültürel birim”in üretilmesi yolunda, tarihsel deneyim ve kimlikler ile etnikliklerin rolü vardır.

Ulusun köklerini eskiye ve kültürlere doğru götüren araştırmacılarından biri, onu dinsel cemaat ve hanedanlık mülküne benzeten Benedict Anderson’dur. Anderson’a (1995: 26) göre ulusalcılık, bilinçli olarak benimsenmiş siyasal ideolojilerle değil, kendisine de kaynaklık eden eski büyük kültürel sistemlerle ilişkilendirilerek incelenmelidir. Bu yaklaşım, ulusun başlangıcını eskiye götürmekten ziyade, onu anlamada eski kültürel sistemlerden istifade edilebileceği anlayışını sergilemektedir.

Ulus üzerine bir başka tanımlama çabası, onu dil birliği (speech community) olarak ele alan Mises’ten (2001: 8) gelmiştir. Dil birliğinin aidiyet duygusu bakımından öneminin yanında, geçmişten gelen ortak bir mirasa ve geleceğe yönelik müşterek bir kadere sahip olma duygusunun, ulusu oluşturduğu da öne sürülmüştür (Emerson, 1960: 95).

D.Schnapper (1998: 16-20) ulusun etnik grup ile devlet arasında bulunduğu ve bu ikisi ile karıştırılmaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Ulusun etnik gruptan farkı, onun politik olarak örgütlenmiş olması iken, devletten farkı ise ulusun yeni bir olgu olmasıdır.

* John Lock tarafından ortaya atılmış olan kavram; daha önce bir şey konulmamış boş levha anlamına gelmektedir..

Eskilci yahut ilkçi görüşlerin dayandığı; etniklik, din, dil ve kültür gibi kavramları kullanan bazı yaklaşımlar, aslında ulus kavramının modern öncesi boyutuna atıfta bulunan modern yaklaşımlardır. Gellner'in (1992: 94) hammadde olarak eskinin kültürel, tarihsel ve benzeri mirasını kullanan ulusçuluğun, aslında yeni koşullara uygun yeni birimlerin kristalleşmesi olduğu görüşü, bunu anlatmaktadır.

Ulusun tanımında kültürel aidiyet ve iradi katılımı yeterli saymayan Gellner (1992: 104-109), siyasi yönetimin bu ikisine eklenmesi ile belli koşullarda, ulusun tanımlanabileceğini belirtir. Ancak onun asıl önemli görüşü, ulusçuluğun, ulusu dayandırdığı kültür ve gelenekleri icat ettiği iddiasıdır.

Kültürü ihtiyaca göre icat edilmiş bir unsura indirgeyen bu yaklaşım, Gellner'in "Düşünce ve Değişim" kitabında daha da ileri götürülerek; 'ulusların var olmadıkları yerde ulusçuluğun onları icat' ettiği şeklinde ifade edilmiştir. Sadece kültürlerin ve geleneklerin değil, ulusların da icat edildiği şeklindeki bu yaklaşım, B.Anderson'un sert eleştirilerine muhatap olmuştur.

Anderson'a (1995: 20,21) göre ulus, birbirini tanımayan üyelerinin zihninde toplumlarının hayali olarak yaşayan; hayal edilmiş bir topluluktur. Bu yaklaşımın Gellner'den farkı, ulusun sahtekârca uydurulmuş olduğunu değil, hayal gücü ile oluşturulmuş olduğunu ileri sürmesidir.

Ulusların inşa edildiğini savunan Karl Deutsch, bir ulusal topluluğun, üyeleri arasındaki karşılıklı ilişkinin yoğunluğuna dayandığı görüşünü öne sürer ve söz konusu etkileşimin sanayi toplumunun ürünü; şehirleşme, gazete-kitap okuma, nüfusun sektörel dağılımı gibi olgulara dayalı olduğunu ifade eder. B.Anderson (1995: 52) da bu görüşü destekleyerek, kitap yayıncılığının ve bu suretle ortaya çıkan yayın dillerinin önemini vurgular. Bu yolu açan temel etken olarak ise kapitalizmi görür.

Tarih, geçmiş kültürler, dil, etnik köken, var olan-icat edilen-hayal edilen ortak değerler, bu değerlere dayalı olarak ortaya çıkan-çıkarılan-benimsenen veya benimsetilen aidiyet bilinci, ulusu ortaya çıkarmaktadır.

Devlet Kavramı

Devlet'in en eski tasvirlerinden biri; başlangıçta hayvanlar gibi dağınık yaşayan insanların, sayılarının artması sonucu bir araya gelmeleri ve en güçlü olana baş eğerek

onun buyruğu altında birleşmeleri ile doğduğu şeklindedir. Machiavelli'nin de Discorsi'de zikrettiği bu tanım, Eski Yunan'dan beri bilinen bir devlet açıklamasıdır (Ağaoğulları, Köker, 1997: 188). Ancak, hayvan grupları üzerinde yapılan gözlemlere dayalı olduğu anlaşılan bu yaklaşım, belli bir toprak parçası üzerinde egemen ve karmaşık siyasi işbölümüne dayalı devleti izah etmede yeterli görünmemektedir.

İnsanlık tarihi; avcılık-toplayıcılık, tarım, sanayi ve bilgi toplumu dönemlerinden oluşan, dört temel aşamaya sahip bir süreç olarak nitelendirilebilmektedir. Bu aşamaların ilkinde, devleti oluşturacak bir siyasal işbölümü mümkün görülmemektedir. Tarım toplumu aşamasında devletlerin kurulmuş olduğu ve çoğu tarım toplumunun devletinin var olduğu bilinmektedir. Sanayi toplumlarında ise; devletin yokluğu değil, varlığı kaçınılmaz görülür (Gellner 1992: 25).

Tarım toplumunun devlet modeli krallıklar ve imparatorluklar iken, sanayi toplumunda modern ulus devlet ortaya çıkmıştır. Bilgi toplumunda ise, ulus-devlet, internet gibi sınır aşırı bilgilenme yolları ve uluslar-üstü güçlü örgütlerle sarsılmaya ve aşınmaya başlamış, ama yeni bir devlet modeli de henüz ortaya çıkmamıştır.

Tarım döneminin genel devlet yapılanmasının istisnasını oluşturan, eski Yunan'ın mütevazı site devletlerine “polis” denilmiş ve Eflatun ile Aristo tarafından; ortak iyiliğin en yüksek görünümü olarak, ahlaki değerlerin cisimlenmesi şeklinde görülmüşlerdir. Roma bakış açısı, devlet kavramına hukuki unsuru katmış ve daha karmaşık bir tanım kullanmıştır. Siyasi birlik olarak “respublica”nın tanımında Cicero; diğer bütün insani birliklerden ayırıcı özellik olarak hukuku öne çıkarmıştır(d'Entreves, 2000: 193).

Orta Çağ'da siyasi konular için; polis, respublica, regnum, civitas sözcükleri kullanılmış ama devlet sözcüğü devrin siyasi hayatında yer almamıştır. Söz konusu devlet (state) kavramının, “durum” yahut “var olma biçimi” anlamına gelen Latince “status”tan geldiği bilinmektedir(d'Entreves, 2000: 194).

“Status”tan türeyen “etat” sözcüğü, 14. yüzyıldan başlayarak, Avrupa'da, sosyal kümeleri anlatmak için kullanılmıştır. Machiavelli, “etat” sözcüğünü; ‘genel görünümü ve biçimi değişebilen, ancak özde hâkim çizgileri aynı kalan kolektif birlik’ anlamında kararlı biçimde kullanmıştır (Brancourt, 2000: 179). Devlet kavramının bugünkü anlamıyla yaygınlaşması, Machiavelli sayesinde olmuştur(d'Entreves, 2000: 195).

Thomas Hobbes devletle ilgili görüşlerini üç maddede özetler: İlk olarak devlet, politik ve sosyal hayattaki başka her şeyden daha iyidir. Çünkü bireylerin kendi menfaatleri peşinde koştukları sefil durumun yerini alır. İkincisi, bireylerin menfaatçi ilişkileri ve davranışları ile anarşiyi ortadan kaldıracak ortamın sağlanamayışı, bölünmez güce sahip devleti zorunlu kılar. Üçüncüsü devlet ve onun yaptıkları yasal ve meşru kabul edilmelidir.

Bireylerin menfaatlerindeki farklılık, genel kamu yararının ancak büyük bir Leviathan* veya Ölümlü Tanrı tarafından savunulup yerine getirilebileceği görüşünü doğurur. Bu görevi üstlenen egemen devlet, fertlerin menfaatlerinin toplamı olan kamuyu temsil eder ve fertler için kendi rekabetçi ve kârlı işlerini görebilecekleri şartları oluşturur(Held, 1983: 8,9).

Leviathan gibi pençesi her tarafa uzanan bir deve benzettiği devlet, Hobbes'a göre yine de kamu yararının gerçekleşmesi ve insanların kendi işleri peşinde rahatça gidebilmesi için gerekli ve olumludur. Hobbes, bu görüşleri ile 20. yüzyılın toplumsal hayatın her yönünü kontrol altında tutan baskıcı totaliter devletlerini önceden tahmin etmiş sayılabilir, ancak bu devlet yapısının yararlı ve olumlu olamayacağını kestirememiştir.

John Locke, Hobbes'un devletin varlığını ve meşruiyetini bireye bağlayan yaklaşımını tasdik etmiştir. Ancak, bireylerin yalnızca bölünmez bir egemenlik altında yönetilirse birbirleri ile barışçı yaşayabilecekleri ve serbestçe ticari bir hayat geçirebilecekleri görüşüne temel bir eleştiri getirmiştir. Locke, insanların birbirlerine güvenmeyip, güvenlerini kendi menfaatlerini koruyacak bir büyük güce yöneltmelerini kuşkuyla karşılamıştır. Bu büyük gücün, baskı ve vahşetini sınırlayacak bir engel olmadığını öne sürerek Leviathan'ı reddetmiştir.

Locke'a göre devlet, bireylerin hayatını, özgürlüğünü ve mülklerini korumak için gereklidir. Toplum bireylerin toplamıdır ve devletten önce vardır, devlet topluma rehberlik etmek için kurulmuştur. Devletin kurulması, bütün hakların devlete transfer edilmesini gerektirmez (Held, 1983: 10,11). Locke'un bu görüşleri, bireyi ve toplumu devletten önde tutan çağdaş anlayışların temelini oluşturmuştur.

Hegel'e göre devlet, aile ve toplum gibi ahlaki kurumları aşan, toplumsal evrimin son aşamasındaki bir ahlaki topluluktur. Ona göre sivil toplumun varlık ve gelişme koşulu,

* Leviathan; İncil'de geçen dev bir deniz yaratığı, Thomas Hobbes'un kitabının adı.

üzerindeki aşkın devlet varlığıdır. Devlet evrensel aklı ve toplumsal iradeyi temsil eder ve o olmadan sivil toplum evrensel özgürlüğü yaşayamaz.

Hegel'den yoğun olarak etkilenen Marks, devletin sivil topluma dayandığı ve sivil toplum içindeki sınıfsal yapıyı yansıttığı görüşü ile ondan ayrılır. Sivil toplumu devletin dışında kalan her şey olarak tanımlayan Marks'a göre, sivil toplum ile devlet hem kökenleri hem de doğaları gereği farklılaşmaktadır (Şaylan, 1995: 33,34). Marksizm, temel olarak devletin sınıfların tarih sahnesine çıkışıyla doğduğunu ve sınıfların ortadan kalkışıyla birlikte söneceğini öne sürmektedir.

Devlet kurumunun zaman içinde değişmeyen niteliği, otoritesi altında bulundurduğu toplumsal sistemi yeniden üretmesidir. Bu noktada Marksizm ile karşıtı olan Max Weber, benzeri görüşleri seslendirmektedir. Buna göre devletin varlık nedeni mevcut sosyal ve politik düzeni sürdürmektir. Weber'in devlet için öne sürdüğü üç temel unsur ünlüdür; düzenli bir yönetimi örgütlenmesi, yönetimin toplumda meşru şiddetin tekeli elinde bulundurması ve bu tekelin belli bir coğrafi alanda geçerli olması (Şaylan, 1995: 33,34).

Yukarıdaki bilgiler ışığında bir tanım vermek gerekirse, devlet; bir toplumsal sistemi koruyup geliştirmeyi amaçlayan, belli bir toprak parçası üzerinde egemenliğe sahip ve örgütlü bir hükümeti olan politik topluluktur.

Ulus-Devlet Kavramı

Ulus-devlet (milli devlet) ilk olarak Batı Avrupa'da, feodal düzenden merkezi devlet düzenine geçişte ortaya çıkmıştır. Feodal düzenin önemli aktörleri olan toprak sahibi Feodal Beyler ve kilise ittifakına karşı, yeni zengin burjuvalar ve kral mücadeleyi kazanmıştır. Bu sayede Batı Avrupa'da, feodal düzen gerilemiş ve merkezi devlet yapıları oluşmuştur. Söz konusu merkezi devlet yapıları altında oluşan bilinçlenme, ulusun (milletin) oluşmasını sağlamış ve ulus-devletin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Ulus-devlet, 13.-17. yüzyıl arasında Kuzey-batı Avrupa'da yaşanan ve toplumsal hayatı kökünden değiştiren kapsamlı değişim sürecinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Şaylan, 1995: 16). Bu süreç içerisinde Rönesans ve Reform hareketleri, uzun din savaşları ve karışıklıklar ile aydınlanma gibi pek çok farklı olaylar yaşanmıştır.

İlk defa Avrupa’da oluşan ulus-devlet, yine Avrupalılar tarafından; keşifler ve sömürgeleştirmeler yoluyla dünyanın diğer taraflarına taşınmıştır. Bazen de Avrupa kolonyalizmine tepki olarak ulus-devletler ortaya çıkmıştır.

Evrensel ölçekte yaygınlık gösteren ulus-devletleri üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar; Avrupa ve çevresindeki ulus-devletler, Amerika kıtasında olduğu gibi yerli halkın ortadan kaldırılması ve yerine göçmen bir halkın getirilmesi suretiyle oluşturulan ulus-devletler ve 20.yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan sömürgeleştirmelerden kurtulma amaçlı ulus-devletlerdir (Erozden,1997:8-10).

Ulus ve devlet çiftinin hangisinin önce var olduğu sorusuna Polonyalı Josef Pilduski, ulusu oluşturanın devlet olduğunu ve bunun aksinin sözkonusu olmadığını ifade ederek kestirme bir cevap vermiştir (Santamaria, 1998: 20). Devletin ulusu inşa ettiği veya uluslaştırma araçları ile kendi ulusunu yarattığı (Erozden,1997: 125) şeklindeki görüşler de, bir ölçüde bu görüşle uyumaktadır.

Buna karşılık, ulusun çok eski tarihlerden beri var olan etnik yapıların veya eskiye dayalı kültürün bir sonucu olduğu görüşünü savunanlar ise, ulusun devleti oluşturduğunu öne sürmüş olmaktadır.

Gellner’e (1992: 28) göre ulus ve devlet birbirinden bağımsız ve ayrı süreçlerde oluşmuşlardır. Devlet kesinlikle ulusun yardımı olmadan ortaya çıkmıştır, bazı uluslar da devletin inayeti olmadan ortaya çıkabilmiştir.

Devletin inayeti olmadan ortaya çıkan uluslar, devletten önce oluşmuş ve daha sonra devletlerini kurmuş veya bu çaba içine girmişlerdir. Demek ki, bazen devlet ulusu, bazen de ulus devleti oluşturabilmektedir.

Gellner (1992: 98), ulus için uygun atmosferin oluşumunda, ulusal eğitim ve iletişim sistemini gerekli görür ve bunun sahibi ve koruyucusu olarak da devleti kabul eder. Ancak, bir halk, sözkonusu araçları devlet olmadan kullanma imkânı bulabilirse, o zaman ulusun oluşumu devlet olmadan da sağlanabilir.

Ulus-devlet, “tüccar yazıhanesinin kılıçtan daha keskin olduğu” (Gellner, 1992: 158), güç ilişkilerinin tüccar lehine değiştiği dönemde oluşmuştur. Benedict Anderson (1995: 52-54), ulusun, dolayısıyla ulus-devletin ortaya çıkışında en başat rolü kapitalizmin oynadığı görüşündedir. Ona göre, kitap basımında ve halk dillerinin yaygınlaşmasındaki olumlu etkisi, yeni devlet tipinin oluşumunda kapitalizme en önemli rolü vermek için

yeterlidir. Bir diğer önemli etken, bazı monarkların, mutlak iktidarlarını kurma yolunda halk dillerinden idari merkezleşmenin bir aracı olarak yararlanmalarıdır.

Weber'e göre ise modern devlet, kapitalizmin etkisiyle ortaya çıkmış değildir. Aksine ondan öncedir ve kapitalist gelişmeleri desteklemiştir (Held ,1983: 36).

Anderson ve Weber'in bu konuda farklı görüşleri savunmaları, kapitalizm kavramıyla kastettikleri olguların farklılığından kaynaklanıyor olmalıdır. Weber, kapitalizm kavramıyla olgunlaşmış liberal ekonomik sistemi kastederken, Anderson kapitalizm çerçevesi içinde değerlendirilebilecek tekil olguları bu kavramla ifade etmektedir. Bu duruma göre, kapitalist olgular ulus-devletin ortaya çıkışını sağlarken, ulus-devlet de kapitalist sistemin oluşumunu desteklemiştir denilebilir.

Sanayileşme, ulusal piyasa ekonomisi, kamu okul sistemi ve askerlik eğitimi, ulusal toplumu oluşturarak toplumsal değişimi sağlamıştır. Bunun sonucunda ulus mensubiyeti, dinsel mensubiyetin yerini alarak, ana itici güç haline gelmiştir (Iggers, 2005).

Ulus-devlet denildiğinde, devlet ile ulusun birbirine ait olduğu ve her ikisinin birbiri için var olduğu algılanmaktadır. Devlet, sınırlarla belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde, ulus adına egemenliği kullanmakta ve bu şekilde meşruiyet kazanmaktadır.

ULUS DEVLETİN ORTAYA ÇIKIŞI

Ulus-devlet modeli ilk defa Avrupa'da ortaya çıkmış ve dünyanın geri kalan bölgelerinde, Avrupa modeli örnek alınarak ulusal birlik ve bağımsızlık talepleri ile birlikte, ulus-devletler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu demek değildir ki, Avrupa'da tek örnek bir ulus-devlet modeli sözkonusudur. Sözelimi Alman ve İtalyan örnekleri ile İngiliz ve Fransız ulus-devlet modellerinin farklılıkları bir hayli fazladır (Emerson, 1960: 103).

Bu konuda önemli bir ayrım Hans Kohn tarafından öne sürülmüştür. Buna göre liberal ve sivil Batı modeline karşılık liberal olmayan ve etnik Doğu ulus anlayışı sözkonusudur. Ona göre, Batı tipi ulus-devlet modeli; Britanya, Fransa, Hollanda, İsviçre ve ABD'yi içine almaktadır ve sonuncusu hariç, bu ülkelerde ulus ulusçuluktan önce oluşmuştur. ABD'de ise eşzamanlı olarak ortaya çıkmıştır. Etnisite ve geleneksel kültüre odaklanan Doğu tipi ulus-devlet denildiğinde, akla Almanya gelmektedir (Kuzio, 2002: 2,3).

Aşağıda, Batı tipi ulus-devlet modeline örnek olarak Fransa, Doğu tipi modele örnek olarak da Almanya ele alınmaktadır.

Fransa’da Ulus-Devlet’in Ortaya Çıkışı

Evrensellik iddiasındaki Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu’na karşı, Krallıklar kendi uyrukları ile bir bütün oluşturduklarını öne sürmüşlerdir. 12. ve 13. yüzyıllarda Fransız hukukçular, Kralın kendi krallığı içinde İmparator’dan bağımsız olduğu görüşünü savunmuşlardır. 1202 yılında Papa III. Innocentius’un Fransa Kralının dünyevi işlerde herhangi bir üst makama bağlı olmadığı şeklindeki beyanı, buna önemli bir dayanak oluşturmuştur. 14.yüzyılın sonlarına gelindiğinde, Fransa Krallığı; başını kralın, gövdesini ise uyrukların oluşturduğu bir bütün olarak düşünülmektedir (Erozden,1997: 49,50).

14. ve 15. yüzyıllarda Krallığı öne çıkaran iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlardan biri; Kralın Kilise ve Lordlar üzerindeki gücünü pekiştirmesi ile askeri, hukuki ve mali alanlarda egemenlik hakkını kullanması ve bürokrasiyi oluşturmasıdır. İkincisi ise, dil ve din temelinde bir kültürel bütünleşmenin bu oluşumla birlikte gerçekleşmesidir (Dieckhoff, 2005).

Ulus-devletin oluşumunda önemli bir yere sahip olan bir başka unsur “vatan” kavramıdır. 13. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan vatan kavramı, uğruna can verilecek bir değere dönüşürken, feodal değerlerin yerini almış olmaktadır. 14. ve 15. yüzyıllarda, feodal bir değer olan ‘kişisel onur’ için girişilen tek tük savaşlar görülürse de, 16. yüzyılda artık bunlara rastlanmamakta, bu feodal anlayışın yerini vatan kavramı almaktadır (Erozden,1997: 52).

Fransız ulus-devletinin oluşumunda önemli unsurlardan biri Fransızca olmuştur. Kraliyet otoritesinin teyidi ile Fransızcanın devlet iletişiminin sağlandığı tek dil haline gelmesi eşzamanlı gelişmiştir. I. François’in, 1539’da, kanunların ve mahkeme kararlarının Fransızca olması yönündeki emri, kuşkusuz önemli bir aşama olmuştur. Devletin dili savunması bu kadarla kalmamış, 1634’te Fransız Akademisi’nin oluşturulması ve 1694’te sözlüğün hazırlanması ile devam etmiştir (Dieckhoff, 2005).

Burbonlar’ın Fransızca’yı devlet dili olarak desteklemelerine karşılık, ülkenin dil bakımından otoriter bir standardizasyona tabi tutulması düşünülmemiştir. Anju veya Burgundi köylülerinin kendi dillerini kullanmaları yahut Rusillon ve Navare’lilerin

Katalanca ve Baskça konuşmaları, bir tehdit oluşturmamıştır. Fransa'nın dil bakımından çoğulculuk arz eden yapısı, 1789 Fransız Devrimi ile ortadan kalkmıştır (Dieckhoff, 2005).

1789'un Haziran ayında, Kraliyet Meclisi "Ulusal Meclis" adını almıştır. Bu tarihte, Egemenliğin tek kaynağı olarak ulus kavramı öne çıkmıştır. Eylül ayından itibaren; "Ulus, Yasa, Kral" sloganı siyasi hayatta yer almıştır. Bundan sonra, "Ulus" "Yasa"yı yapacak, "Kral" ise yalnızca onu uygulayacaktır. Burada devletin meşruiyet temeli değişmiş ve "ulus" meşruiyetin kaynağı olarak belirlemiştir (Erozden,1997: 55).

Fransız ihtilali ile, 14.Lui gibi "devlet benim" diyen kralların değil, Fransa ulusunun egemenliği başlamış olmaktadır. Bundan sonra, bir dönem, Napolyon Fransa anlamına geldiyse de, bu 14. Lui Fransası değil, Fransız ulusunun Fransası'dır (Emerson, 1960: 190).

Fransız Devrimi esnasında ulus kavramından anlaşılan, ayrıcalıkları dışlayan ve egemenliğin kaynağı olan evrensel bir hukuki anlayıştır. Bu kavram, belli bir "Fransız ulusu" anlamına dahi gelmemektedir. 1789'da amaçlanan monarşik egemenlik anlayışını yıkmak ve yerine ulusal egemenlik anlayışını koymak olduğundan, kavramın salt hukuki ve soyut anlamı yeterli olmuştur (Erozden,1997: 56,57).

Egemenliği yüklenen ulus, kavramsal içeriğindeki evrenselci yandan kısa süre içinde kurtulmuştur. 1792'de başlayan devrimci Fransa ve karşıdevrimci Avrupa arasındaki savaş, ulus kavramının değişiminde bir milat olmuştur. Bundan sonra ulus, sınırlı bir coğrafya üzerinde var olan ve önceden belirlenmiş ortak ve değiştirilemez özellikler taşıyan bireylerden oluşan bir grup olarak anlaşılacaktır. Ulus-devletin ihtiyaç duyduğu meşruiyetin sağlanmasında, evrensel ulus kavramı yerine sınırları ve kapsamı belli ulus kavramı gerekli olmuştur. Ulus devlet, egemenliğini ulus adına kullanan ve başvurduğu güç kullanımını bu gerekçeyle meşrulaştıran bir iktidar kavramı ve aygıtıdır (Erozden,1997: 57-59).

Cumhuriyet rejimi geldiğinde, Fransa, halen oldukça farklı adetler, gelenekler ve dilleri barındıran binlerce farklı görünüme sahiptir. Aşırı hırslı bir eğitim politikası ile insanları ulusal bir eğitim sistemi içinde eğitmek suretiyle, cumhuriyet fikirlerini ve aynı Fransız kültürünü paylaşmaları amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için, "orijinal kültür" ve "güzel dil" dinmek bilmeyen bir gayretle her tarafa yayılmıştır (Dieckhoff, 2005).

Dilde ve kültürde homojenlik çabaları, Franklar ve Gollerin baskın etnik unsur içinde birleşmeleri ve onu oluşturmaları ile meyvesini vermiştir. Ne var ki, 1793'ten sonra dilde homojenlikte ısrar edilmesi, bu topraklar üzerinde yaşayan diğer etnik kimlik sahiplerinin dışlanması sonucunu verebilmiştir (Kaufmann, 2005: 14,15).

Üçüncü Cumhuriyetin kurucuları için, Bask, Breton ve Katalanlar, kendi ilk kültürlerini muhafaza ettikleri sürece Fransız vatandaşı kabul edilemezlerdi. Bu kültürlerin okul, gazete ve sosyal kurumlarını kurmalarına izin verilmedi. Bu şekilde yok olmaya bırakıldılar. Şayet yok olmadıysalar bile folklorik ve marjinal (uç) hale geldiler. Ancak, Bazı Breton ve Korsikalı ulusalcılar, bunun bir kültürel soykırım olduğunu iddia ettiler (Kaufmann, 2005: 4).

Fransa'da ulus inşasının, taşradaki yerel kültürler ve diller tahrip edilerek yürütüldüğü ve egemen bir Fransız kültürü oluşturmak için diğer kültürlere hayat hakkı tanınmadığı bir gerçektir. Bu durum, bazen Tily gibi; bütün Avrupa hükümetlerinin, Batıdakiler dâhil, sonuçta nüfuslarını homojen hale getirmek için adımlar attıkları şeklinde yumuşak, bazen de Connor gibi; “ulus inşa” ve “ulus imha” etmenin birlikte yürütüldüğü biçiminde sertçe ifade edilmiştir (Kuzio, 2002: 32).

Yerel diller konusunda, toptan bir yasaklama yerine gevşek bir yok etme politikası uygulandığı anlaşılmaktadır. Zira Fransız öğretmenler bölgesel dillere hoşgörü ile yaklaştılar, ama okullarda ve her alanda Fransızca'nın resmi tekeli sözkonusu idi ve Fransızca'yı destekleyen bir sistem karşısında pek şansları olmamıştır. İç göçler gibi belli sosyal sistemler, Fransızlaştırma için önemli bir rol oynamıştır. Alman ulus-devlet deneyiminin kültür temelli olmasına karşılık, Fransız örneği politik olarak nitelenirse de, Fransız Cumhuriyet idaresinin gücünü büyük oranda kültürel normalleşme için harcadığı da bir gerçektir (Dieckhoff, 2005).

Fransa ulus-devlet modelini inceleyen Alain Dieckhoff (2005), insanları ulusal bir toplum haline getirmek için girişilen çabaların, salt bir vatandaşlık bağı ile yeterli olamayacağı görüşündedir. Ona göre, ulusa üyeliği sağlayan politik bağ, ulusal dilin merkezinde olduğu ortak kültür bağı ile yenilenmelidir.

Fransa ulus-devletinin kültürel bir homojenlik için büyük çabalar harcadığı ve bu hedefe varmak için farklı kültürlerle hayat hakkı tanımadığı anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımı, Dieckhoff'un tespitiyle; politik bağa kültürel bir bağ ilave etme amacı güdüldüğü

biçiminde izah etmek mümkünse de, Fransız modelinin kültürel bağlara öncelik vermeyen ve salt vatandaşlık bağı ile yetinen bir anlayışta olmadığı da ortaya çıkmış olmaktadır.

Vatandaşlığın kazanılmasında söz konusu edilebilen; kan bağı ve toprak bağından, Fransa'nın ikincisini tercih ettiği açıktır. Fransız vatandaşlığın kazanılması açısından, 1851'den itibaren koşullu toprak bağı esası uygulanmıştır. Ancak Roger Brubacker'ın çalışmaları, halen bazı değişikliklerle yürürlükte kalan 1889 tarihli Fransız yurttaşlık yasası çıkarken, temel ilkenin kan bağı olduğu yönünde genel bir kabul olduğunu göstermiştir. Buna göre, somut siyasi kaygılar ve gerekçelerle koşullu toprak bağı esasına dayalı bir düzenleme yapılmıştır (Erozden,1997: 119)

Kymlicka, sadece Doğu ulusçuluğunun hem etnik hem de kültürel temellere sahip olduğu görüşünü eleştirmekte, Batı ulusçuluğunun da kültürel temeli olduğunda ısrar etmektedir (Kuzio, 2002: 29). Buna göre etnik temel Doğu ulusçuluğuna has bir özellik olarak kalırken, kültür her iki yaklaşımın ortak değeri olarak belirginleşmektedir.

Hans Kohn'un Fransız devrimi ile birlikte sivil ve demokratik haklarla beraber gelişen bir ulus anlayışına sahip olduğu için; 'Batı ulus anlayışı' olarak ayrı bir kategoride ele aldığı Fransız ulus-devlet anlayışı, bu anlamda farklılığını korumaktadır. Kohn'un görüşünü geliştiren Ignat'yef, sivil ulusçuluk anlayışında ulusun; haklar taşıyan vatandaşlardan oluşan, yurtsever değerleri ve uygulamaları paylaşan bir eşitler topluluğu olduğunu savunur. Kohn'un etnik Doğu-sivil Batı temel ayrımını kabul eden Gellner, Batı uluslarının gelişmiş bir politik çatıya sahip yüksek bir kültür temelinde birleştiklerini ifade etmektedir (Kuzio, 2002: 23).

Hans Kohn'un Batı tipi ulus devletin başlangıcından itibaren sivil olduğu görüşünü tarihsel olarak yanlış bulan Taras Kuzio (2002: 35,36), ulus-devletin etnikten sivil doğru evrildiğini iddia etmektedir. Bu evrimin bir istisna değil kural olduğunu öne süren Kuzio, Batı devletlerinin 1960'tan sonra sivil olabildiklerini, buna karşılık Doğu ulus-devletlerinin ise 1990'lardan sonra sivil bir anlayışa ulaştıklarını ifade etmektedir. Bu evrimde coğrafyanın az, uluslararası etkiler, iç demokratik düzenin yerleşmesi ve sivil kurumsallaşmanın daha fazla rolü olduğu görüşündedir.

Ulus devlet anlayışında Fransız modeli, ilk sırada sivil vatandaşlık bağı almakla birlikte kültürel değerlerden, dilden ve homojenlikten asla vazgeçmiş değildir. Sadece, vatandaşlık ve kültüre, ilk veya ikinci sırada öncelik tanınması bakımından bir farklılık

olduğu kabul edilebilir. Bununla birlikte, dönemin özelliğine göre, öncelikler yer değiştirebilmiştir. Nitekim 3.Cumhuriyet döneminde; kültürün birinci öncelik olarak alındığı görülmüştür.

Almanya’da Ulus-Devlet’in Ortaya Çıkışı

Hans Kohn’un iki ulus-devlet modelinde, etnik-Doğu modelinin örneği olarak Almanya öne sürülmektedir. Buna göre Alman ulus-devlet modeli, ulusu etnik terimlerde görmekte, dil birliğini esas almakta, aynı orijinden gelmeyi ilke edinmekte ve hatta ırk bağlamında tanımlanabilmektedir. Bunun en aşırı biçimi Nazilerde kan bağı şeklinde ortaya çıkmıştır (Iggers, 2005: 1).

Modernleşme disiplini, Batı Avrupa’dan sonra ilk olarak Almanya’da oluşmuştur. Araştırma yapan ve profesyonel eğitim veren ilk modern üniversite, İngiltere, Hollanda, ABD ve Fransa’dan sonra, 1810’da Prusya’da (Berlin’de) kurulmuştur. Prusya, ekonomik gelişmede bu Batılı ülkelerin gerisinde olduğu gibi, bu ülkelerdeki parlamenter liberalizmden de çok uzaktır. Ayrıca Prusya bir halk devrimi yaşamamış, sadece sınırlı reformlar başarabilmiştir. İggers’e (2005:4) göre, bu reformlar, Prusya’nın Napolyon savaşlarında yenilmesi ile ortaya çıkmış, pazar ekonomisi şartlarının doğması ve bir orta sınıfın oluşmasına yol açmıştır. Berlin Üniversitesi reformları düzenlemek için kurulmuş, bürokrasi ise mutlakiyetçi devlet çatısı altında bir hayli gelişmiştir.

Eğitim, Batı Avrupa ülkelerine nazaran, Almanya’da sosyal hareketlilik ve toplumsal yapıyı etkilemede daha önemli bir rol oynamış, bürokratik yapının bir parçası olan ve devletçe finanse edilen üniversiteler de bunda etkili olmuştur. Bu şartlar altında bir disiplin haline gelen tarih, Devrim Sonrası Avrupası’nda bir ulusçuluk dalgası oluşturmuştur. Tarih, Alman ulusunun eski köklerini ortaya çıkarmış, bu durum Orta Çağ’a olan ilgiyi artırmış ve 1819’da orta çağların araştırılması için büyük bir projeye girişilmiştir. Alman tarihçiliği, ulusal mitler oluşturmuş, Droysen gibi tarihçiler bir ulus meydana getirmek için neye ihtiyaç duyuyorlarsa, arşivlere girip onu seçmiş çıkarmışlardır (Iggers, 2005: 5,6).

Almanlar’ın, Avrupa’nın büyük iktidarlar standartlarına göre, küçük ve parçalanmış devletler halinde yaşadıkları bir dönemde, merkezi ve modern bir ortamda, siyasal bir çatı

altında Alman kültürünü korumaya güçleri yetmemekteydi. Bu nedenle, Alman ulusçuluğu, bir birlik ulusçuluğu şeklinde ortaya çıkmıştır (Gellner, 1992: 169).

Alman ulus devletinin oluşumu 19. ve 20. yüzyıllarda gerçekleşmiş ve bunda liberalizm ile gelişmeci ulusçuluğun önemli rolü olmuştur. İlk ulusal duygular, Napolyon'un solmakta olan Kutsal Roma İmparatorluğunu yıkması ve 400 kadar olan Alman bölgesel birimlerini 40 bölgesel birim altında birleştirmesi ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Yeni birleştirilen bölgeler, aynı düşmana karşı olma duygusunda birleşmişlerdir (Burke, 2011: 136).

1813 Kurtuluş Savaşları esnasında, Fransızlarla savaşan Alman tarafı, dil ve kültür kimliğini dile getirmiştir. Alman ulusu için öne sürülen tek ifade biçimi, ulusal birliğin sağlanmamış olmasıdır. Bu savaşın konusu olan Alman anavatanının sınırları da belli değildir ve şiirle, tarihle ve hayalî fikirlerle giydirilerek basitçe dile getirilmektedir (Schulze, 1996: 187).

1848'de, mutlakiyete karşı çıkıp bireysel özgürlükleri ve sivil eşitliği savunan liberaller Almanya'yı birleştirme çabasına girişmiş, ancak bu çaba başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Frankfurt Parlamentosu kurulduktan sonra bir yıl içinde (1849) dağılmıştır. Liberallerin bu başarısızlığı, Almanya'nın birleşmesinde Avusturya'yı da içine alan "Büyük Almanya" ve Avusturya'sız "Küçük Almanya" çözümlerinde, ikincisini öne sürmelerinden kaynaklanmıştır (Burke, 2011: 137).

1854 Kırım Savaşı'nda sonra Prusya'nın birleşik Almanya'nın muhtemel lideri olarak öne çıkması, birleşik Büyük Almanya oluşması yönünde mesafe kat edilmesini sağlamıştır. Muhafazakâr Prusya Başbakanı Otto von Bismark, 1862'de Alman Birliği'nin Prusya'nın liberalizmine değil, onun gücüne ihtiyaç duyduğunu söylemiş ve 1871'de birleşme amacını gerçekleştirmiştir (Burke, 2011: 137-139).

Almanca konuşan unsurlar, Bismark'ın yönetimi altında birleşmiş ve Alman ulusal kimliğini oluşturmuştur. Bu yapı altında Alman olmayan; Polonyalı, Danimarkalı ve Frankofon unsurlar tamamen asimile olmamışlardır (Iggers, 2005: 2). Bununla birlikte, Alman vatandaşlığı kan bağı esasına göre düzenlenmiştir. Ancak, Bismark, bütün Almanların kültürel birliğini hedefleme düşüncesine mesafeli yaklaşmıştır. Bununla birlikte, ülke sınırlarının dışındaki Alman unsurlara kapıyı da kapamamıştır. Bundan sonra, bir taraftan ülke sınırları dışındaki Alman unsurların kolayca vatandaşlık edinebilmelerini

sağlayan, diğer taraftan da sınırlar içindeki diğer etnik unsurları eritmeyi amaçlayan politikalar uygulanacaktır (Erozden,1997: 119,120).

1871’de İkinci Reich’in oluşumunun akabinde, oy kullanma hakkının yanı sıra tek para biriminin geçerli kılınması, 1875’te bir Merkez Bankası ve Reichbank’ın kurulması ulusal kurumların oluşum sürecini göstermektedir. Alman tarihinin mihverini oluşturan Wilhelm dönemi, şovenizm, emperyalizm, anti-Semitizm ve anti-Sosyalizm’le birlikte gelişen yeni tür milliyetçiliğin doğuşuna sahne olmuştur. Bu yaklaşımlar, geri kalan Alman tarihinin yönünü belirleyen önemli unsurları oluşturmuştur (Burke, 2011: 141). Alman milliyetçiliği; kan bağına, romantizme, şovenizme, âri ırka ve anti-Semitizm’e meyyal bir atmosferde gelişmesini sürdürmüştü ve sonunda Hitler Almanyası’nı ortaya çıkarmıştır.

Alman ulus-devlet modelinin bu niteliğini kabul etmeyen araştırmacılar da vardır. Brubacker’ın çalışmaları, Fransız ulus-devlet modelinin evrenselci ve akılcı olduğu, buna karşılık Alman ulus-devlet modelinin ise evrensel ilkeler içermediği ve romantik olduğu görüşlerinin geçerli olmadığı sonucuna varmıştır. Ona göre, bu iki ülkenin vatandaşlık hukukunda görülen farklılıkların tek nedeni, azınlıkları ulus içinde eritebilme yeteneklerine güven duyup duymamaları ile ilgilidir (Erozden,1997: 121).

Brubacker’ın bu görüşü, Fransa’nın azınlıklarını kolayca eritebileceği savıyla evrenselci davrandığı, Almanya’nın ise bu güveni duymadığı için zorla homojenleştirici politikalar izlediği anlamına gelmektedir. Bu yaklaşım, Almanya’da kan bağı ve etnik kültür merkezli politikalar izlenirken, Fransa’da daha sivil yaklaşımların hâkim olduğu görüşünü desteklemektedir. Ancak, kullanılan yöntemler farklılaşsa da, her iki ulus-devlet modelinde ulusal homojenliği sağlamanın esas olduğu ortaya konulmuş olmaktadır.

İki Dünya Savaşı yaşayan Almanya’nın birleştirilmesi çabasında, önceki dönemlerde bastırılan ve öne çıkması engellenen liberal ulusalcılık, Alman tarihinde ilk defa baskın parti haline gelmiş ve 1990’da iki Almanya’nın birleşmesini başarıyla sağlamıştır. Alman tarihi ulusalcılıkla birlikte gelişen bir süreçte oluşmuştur. Bismark’ın muhafazakâr ulusalcılığı, Nazilerin aşırı ulusalcılığı ve en sonunda liberal ulusalcılık süreçte yerini almıştır (Burke, 2011: 148).

Alman ulus-devlet modelinde, sivil ve evrenselci değerlerin devreye girdiği dönem, uluslaşma sürecinin tamamlanmasından sonra olmuştur. Brubacker’ın da tespit ettiği gibi, etnik azınlıkların eritildiği ve tehdit olmaktan çıktığı bir dönemde, sivil anlayışlara yer

verilmiş olmaktadır. Ulusal bilincin ilk oluşum sürecinde ise, kan ve kültür bağlarını önde tutan romantik bir anlayış hâkim olmuştur.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Brubacker ve Kuzio'nun çalışmalarına göre; Alman ve Fransız ulus-devlet modelleri arasında varsayılan; etnik-sivil, romantik-akılcı ve evrenselci olup-olmama ayırımları geçerli değildir. Bütün ulus-devlet modelleri etnikten sivilce doğru evrim geçirmekte, romantik ve akılcı unsurları bütün modeller ihtiyaca göre kullanabilmekte ve evrensel değerlere yaptıkları atıflar, içinde buldukları koşullardan kaynaklanmaktadır.

Bir ulus-devlet modelinin temel hedefi, toplumsal birim ile siyasal birimi tam olarak üst üste getirebilmektir. Toplumsal birimin bazı unsurları ulusal sınırların dışında kalırsa, onları bu sınırların içine almak hedeflenmektedir. Ulusal sınırların içinde toplumsal birime ait olmayan veya ona tam olarak uymayan bazı unsurlar var ise, o zaman da o unsurların baskın toplumsal birime ait kimliği benimsemeleri istenmektedir.

Ulus-devletin temel hedefi, sınırlar içinde homojenleşerek, sınırlar dışındaki unsurlarla ise bir şekilde birleşerek bütünleşmektir. Ulusun inşasında uygulanan politikalar, üzerinde birleşilen ortak değerler, öne çıkarılan ve dayanılan ulusal bağlar vs. söz konusu hedefi gerçekleştirmeyi sağlayacağı düşünülen tercihlerden oluşmaktadır.

Fransa ulus-devleti; Franklar, Goller, Normanlar, Korsikalılar, Basklılar vb. çok sayıda etnik kimliğin ve dilin üzerine inşa edildiğinden, vatandaşlık bağı ve sivil haklar önde tutularak aidiyet bilinci oluşturulmuştur. Bununla birlikte, arka plânda dil birliği ve kültürel homojenlik için büyük bir çaba içine girilmiş ve yeri geldiğinde Fransızca dışındaki dillerin yasaklanması yoluna da gidilebilmiştir.

Almanya örneğinde ise, Prusya ve Avusturya şeklinde iki devlet ile Protestan ve Katolik iki mezhebe bölünmüş Alman halkının birleştirilmesi, öncelikli hedef olarak seçilmiştir. Bu nedenle, iki devletin ortak değerleri olan; kan, dil ve kültür bağına fazlaca vurgu yapılmıştır. Alman birliği sağlandıktan sonra, kan ve kültür bağına olan vurguların dozu azalmış, sivil ve liberal haklar ise genişlemiştir. Fransa'da ise, başlangıçtaki ortam zayıflayıp homojenlik arttıkça etnik ve kültürel vurguların dozu artırılmıştır.

Sonuç olarak, ulus-devletin oluşumunda, ulus ile devleti aynı toprak parçası üzerinde buluşturacağı ve ideal çözümü sağlayacağı düşünülen politikalar takip edilmekte,

bu birleşmeyi engelleyebilecek unsurlara karşı tedbirler geliştirilmektedir. Ulus-devlet modelleri, uluslaşma hedefine varmak için ihtiyaç duyulan politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Ulus-devletlerin sınırlarını zorlayan küreselleşme bağlamında bir sonuç çıkarmak gerekirse; ulus-devletlerin, ulusal bilinci canlı tutacak ve ulusal birliği güçlendirecek uygun politikalar izlemeleri halinde, dirençlerinin daha fazla olacağı söylenebilir.

İlgi çekici olan konu, ulus devletlerin sivil ve demokratik yönde gelişme göstermeleri, ama bunun yanında küreselleşmenin de aynı idealleri öne sürmesidir. Ulus-devletler, küreselleşme baskısı karşısında içlerine kapanma veya sivil ve demokratik açılıma devam etme tercihlerinden birini seçeceklerdir.

Küreselleşmenin bireysel özgürlükleri öne çıkaran sivil ve açık toplum ideali karşısında, içine kapanarak savunmaya geçen ulus-devletlerin başarılı olmaları zor görünmektedir. Çünkü bugünün insanı, bireysel özgürlükleri zirveye çıkaran akımların etkisindedir ve ulusal özverisi, ancak bireysel özgürlükler ile birleştiğinde etkili olabilir.

KAYNAKLAR

- Ağaoğulları, M.Ali, L.Köker, (1997), *Tanrı Devletinden Kral Devlete*, Ankara.
- Anderson, Benedict, (1995), *Hayali Cemaatler*, (Çev. İskender Savaşır), Metis Yayınları, İstanbul.
- Bagehot, Walter, (2001), *Physics and Politics: or Thoughts on the Application of the Principles of Natural Selection and Inheritance to Political Society*, Batoche Books; <http://socserv.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/bagehot/physics.pdf>; (18.07.2011).
- Brancourt, Jean Pierre, (2000), “Etat’lardan devlete bir sözcüğün evrimi”, *Devlet Kuramı*, (Der. Cemal Bali Akal), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Burke, Matthew, (2011), *Liberal Nationalism’s Role in the Development of the German Nation-State*; <http://castle.eiu.edu/historia/archives/2005/Burke.pdf>; 18.07.2011.
- d’Entreves, Alessandro Passerin, (2000), “Devlet Kavramı”, *Devlet Kuramı*, (Der. Cemal Bali Akal), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000.
- Dieckhoff, Alain, *Nation and Nationalism in France: Between Idealism and Reality*; 2005 http://oxpo.politics.ox.ac.uk/materials/national_identity/Dieckhoff_Paper.pdf; 18.07.2011.

- Emerson, Rupert, (1960), *From Empire to Nation*, Harvard University Press.
- Erozden, Ozan,(1997), *Ulus-Devlet*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Gellner, Ernest, (1992), *Uluslar ve Ulusçuluk*, (Çev. Büşra Ersanlı Behar, Günay Göksoy Özdoğan), İnsan Yayınları, İstanbul.
- Held, David, (1983), (eds), *States and Societies*, New York.
- Hobsbawm, E.J., (1993), *Milletler ve Milliyetçilik*, (Çev. Osman Akınhay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Iggers, Georg G., (2005), *Nationalism and Historiography*;
<http://capec.gmu.edu/conference/Iggers-paper.doc>; 18.07.2011.
- Jaffrelot, Christophe, (1998), “Bazı Ulus Teorileri”, *Uluslar ve Milliyetçilikler*, Der. Jean Leca, (Çev. Siren İdemen), Metis yayınları, İstanbul.
- Kaufmann, Eric, (2005), ‘*National Ethnicity’ and the Modern State*;
http://www.bbk.ac.uk/polsoc/download/eric_kaufmann/1_Paper_final.pdf;
05.12.2005.
- Kuzio, Taras, (2002), “The myth of the civic state: a critical survey of Hans Kohn’s framework for understanding nationalism”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol, 25, No.1 January 2002, pp.20-39; <http://www.taraskuzio.net/academic/themyth.pdf>;
04.12.2005.
- Mises, Ludwig von, (2005), *Nation, State and Economy; Contributions to The Politics and History of Our Time*; <http://www.mises.org/nsande/nse.pdf>; 23.11.2005.
- Santamaria, Yves, (1998), “Ulus-Devlet Bir Modelin Tarihi”, *Uluslar ve Milliyetçilikler*, Haz. Jean Leca, (Çev. Siren İdemen), Metis Yayınları, İstanbul.
- Schnapper, Dominique, (1998), *Community of Citizens*, Transaction Publishers, New Brunswick and London.
- Schulze, Hagen, (1996), *States Nations and Nationalism; From the Middle Ages to the Present*, (Translated from Germany by William E. Yuill), Blackwell Publishers.
- Smith, Anthony D., (2002), *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*, (Çev. Derya Kömürçü), Everest Yayınları.
- Şaylan, Gencay, (1995), *Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.